

ре друштвене заједнице на бржој друштвеној, економској и политичкој афирмацији овог краја.

Иако је приликом рада на књизи аутор наилазио на низ тешкоћа објективне природе, као што је недостатак ширих извора и архивске грађе за старије периоде, чиме је извесним делом онемогућено студиозније изучавање неких релевантних и специфичних проблема, он је успео да отвори једно комплексно и надасве занимљиво, али неистражено подручје у нашој историографији. У томе се, између осталог, огледа и вредност овог научног дела које ће сигурно послужити као путоказ у даљим истраживањима и напорима на проучавању прошлости тугинског краја.

Сафет Бандовић

Фра Боно Бенић, ЛЕТОПИС СУТЈЕШКОГ САМОСТАНА, Сарајево 1979, стр. 342

Још једно дјело наше културне баштине угледало је свјетлост дана и тако постало најширем кругу читатеља заинтересираних првенствено за културно-политичке и вјерске прилике у Босни у XVIII ст., уз легитимичан преглед ранијег временског раздобља које *Летопис* такођер захваћа. Дјело је објављено захваљујући труду др Игнација Гаврана који је при том обавио све потребне приређивачке послове, показавши у томе високу умјешност и изнимно познавање културно-политичких прилика, које је по потреби и коментирао. Осим тога, превео је с латинског и талијанског оне дијелове које је летописац написао на дотичним језицима, учинивши их доступним сваком читатељу, без обзира на његово непознавање тих језика. Надаље, бољем разумијевању дјела придонесе и попутне биљешке које читатељу објашњавају недовољно позната и нејасна мјеста у Бенићевом тексту.

У врло опширном »Уводу« (стр. 5—27), приређивач је с великом марљивошћу освијетлио живот, лик и дјело фра-Боне Бенића, износећи при том низ појединости пријекто потребних за потпуније разумијевање пишчевог времена и дјела. Сходно томе, читалац се најприје упознаје с Краљевом Сутјеском, њезиним самостаном, жупом и ширим подручјем који су у средишту летописчева излагања, а затим слиједи врло сажет приказ *Летописа* с обзиром на вријеме, предмет и писце, да би се читалац тек потом упознао са животом и личношћу летописца Боне Бенића који је, осим дивљења вриједних особина имао и својих недостатака о чему Гавран неувијено и искрено пише. У наставку се говори о Бенићу као писцу који уз латински и талијански

пише и на свом матерњем језику, што је оставило видан траг на његов стил и лексику, а затим о Бенићу као хисторијском извору и повјесничару, у вези с чиме се наглашава разлика између онога што је он чуо и онога што је сам доживио, односно што је од других старијих и сувремених повјесничара преузимао. Бенић по струци није повјесничар, и у том се послу сналази добро као онда кад описује сувремене догађаје. У сљедећем осврту говори се о Бенићевом рукопису и његовом објављивању, при чему се истичу сви недостаци Јеленићевог издања, али и захтјеви који ће ово издање учинити модерним, приступачним и употребљивим, да би се на крају рекло нешто о односу овог издања према кодексу аутографа, будући да је и ту дошло до становитих одступања и испуштања неких дијелова који органски не припадају *Љетопису*.

»Љетопис сутјешког самостана« почиње врло кратко биљешком намијењеном читатељу који се упућује на Ластрићев *Преглед старина Босанске провинције*, а затим слиједи љетописчев предговор с његовим погледима на само дјело, начин обраде и језик којим ће дјело бити писано. Послије овога слиједи основни текст Бенићевог љетописа, који се може подијелити у два већа дијела, у оквиру којих се разликују мање тематско-хронолошке цјелине.

У оквиру првог дијела *Љетописа* (стр. 33—108), материја се излаже у неколико засебних цјелина, па се тако, примјерице, најприје говори о догађајима из опће и националне повијести у раздобљу од 730. до 1697. на темељу писања других повјесничара. Већ на први поглед пада у очи чињеница да су вијести опширније и бројније што се приближава љетописчевом времену, а обилато су попраћене одговарајућим објашњењима. У другој цјелини даје се летимичан преглед настанка босанске провинције, затим одјељивање хрватске и других кустодија од матичне босанске провинције до 1662, да би се потом врло исцрпно приказало одвајање прекосавских области од матичне босанске провинције, марљиво анализирајући свеукупне прилике за вријеме провинцијалства посљедња четири заједничка провинцијала. Надаље се врло кратко осврће на оснивање фрањевачког самостана у Сутјесци и на невоље којима је самостан у својој дугој повијести био изложен, али их је, ипак, све преживио, за разлику од бројних других који су били порушени или напуштени, па више не постоје.

Други дио *Љетописа* означен је као »Посебни љетопис« (стр. 109—305) и састоји се од шест цјелина, у којим излагање тече хронолошким слиједом. Сходно томе, први одсјек обухваћа временски најпространије раздобље и садржи краће забиљешке о неким гвардијанима сутјешког самостана од 1524. до 1733. Нешто опширније биљешке се налазе за гвардијане од 1715, што значи

да су се још увијек о њиховом гвардијанству могли пронаћи одговарајући подаци, с обзиром на кратку временску дистанцу која је дијелила љетописца у вријеме писања свог дјела од не тако давних времена чији је и он сам био млађи савременик. Други одсјек пружа релативно опширне описе догађаја који су у било каквој вези са самостаном и фрањевцима. Погрешно би било помислити да ту нема и веома много података из свјетовне повијести, и то прије свега у вези с односима између представника турских власти и конфесионално-политички неравноправног кршћанског, посебице католичког дијела становништва. Па, ипак, да би се и у таквим тешким временима одржали, фрањевци су врло вјешто тражили и изналазили начин да се њима и њиховој пастви гарантира каква-таква сношљива егзистенција, као што то потврђују и наредбе турских султана и других угледних представника турске оласти.

Трећи одсјек обухваћа раздобље од свега девет година, а излагање је прилично опширно, на моменте чак исувише детаљно, посебице када су у питању економско-финанцијски послови и издаци које је самостан било којим поводом имао подмити. Надаље се овдје говори и о неспоразумима до којих је повремено долазило између босанских фрањеваца и Конгрегације за распрострањење вјере, као што се види из приложених прилога. Наредни одсјек такођер обухваћа деветогодишње раздобље, али је излагање знатно опширније у односу на претходно, чему свакако треба потражити објашњење у чињеници да се наредни догађаји приближно подударују с њиховим биљежењем с обзиром на то да је Бенић свој *Љетопис* почео писати 1759, па је сасвим разумљиво да су му ти догађаји били врло свјежи и блиски, било да је у њима и сам судјеловао или их чуо од других, што је редовито назначавао као »треба забиљежити«. Значајно мјесто у овом одсјеку, Бенић је поклатио парници коју су босански фрањевци 1760. водили у Травнику с највишим представницима српскоправославне цркве у Босни и Херцеговини. Надаље, поглавље се на моменте претвара у Бенићеву аутобиографију, као примјерице кад се доноси допис којим се Бенић одриче бискупске части, или пак када се доноси детаљан опис његовог пута у Шпањолску и натраг.

Пети одсјек приказује догађаје који су се збили седамдесетих година XVIII ст., а на било који начин стоји у вези са самостаном и његовим фрањевцима. Текст овог одсјека, уосталом као и претходних, обилује подацима који говоре о најразличитијим недаћама које су их сналазиле и по обичају су их стајале извјесних свота новца. Па ипак, у званичним сусретима фрањеваца с представницима турских власти осјећао се узајамни респект. Треба напоменути да се овдје доноси као посебан прилог који садржи попис католичких жупи с бројем кућа и вјерника у Босни и Херцеговини 1777, а илустрира стање католичке цркве у

овим крајевима наведене године. Посљедњи (шести) одсјек обухваћа петогодишње раздобље које је још преостало до љетописчве смрти 27. ожујка 1785. По начину излагања и врсти вијести, ни оно се не разликује од осталих, осим што су догађаји овдје још бројнији и подробнији. И овдје превладавају догађаји који се односе на сутјешки самостан и његове фрањевце посљедњих година Бенићевог живота. Конфесионално-политички угрожени сљедбеници католичке вјероисповијести су своја права и вјерску слободу црпили из владарских и других исправа које су помно чували и на њих се у неприликама позивали.

Будући да је Бенићев језик пун туђица, посебице оних из турског језика, које су временом постале дио пишчевог лексика, издавач је из практичних потреба данашњег читатеља саставио опширнији »Ријечник непознатих ријечи« (стр. 307—320), са свим кратким тумачењем и назнаком језика из кога ријеч дотична потјече. На самом крају књиге налази се »Казало имена« (стр. 321—340), које осим особних и географских имена садржи и називе нација и установа. Израдом казала увелике је олакшано сналажење и употреба овог доиста врло вриједног издања, без обзира на професионалну оријентацију корисника.

Говорећи опћенито о овој књизи може се рећи да је она у потпуности испунила сва обећања која је др фра Игнације Гавран дао у уводном дијелу књиге будући да је беспријекорно превео на сувремени хрватскосрпски језик одговарајуће латинске и талијанске дијелове текста, затим је исцрпним биљешкама протумачио она мјеста која би се читаоцу могла учинити неразумљивим из разних разлога. Надаље, ради јасноће изворног текста интервенирао је по потреби додавањем одговарајућих ријечи, а разрјешавао је, углавном успјешно, и љетописчеве алузије и прешутне цитате, за шта је требало не само много труда, него и велико познавање повијести и других знанствених дисциплина којима је владао љетописац. Гавран је управо показао да се на том подручју сналази изванредном лакоћом, па отуда нема замјерке његовом раду који је обавио маниром изузетног повјесничара.

Пејо Ђошковић

Лука Ђаковић, ПОЛИТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИХ КАТОЛИКА ХРВАТА, »Глобус«, Загреб 1985, стр. 396.

Опћенито се у политичкој и историјској науци сматра да политичке организације, у првом реду политичке странке, представљају неопходне инструменте буржоаске парламентарне де-